

DICȚIONAR DE
LOCURI LITERARE
BUCUREȘTENE

Corina Ciocărlie este critic literar, doctor în științe filologice. Trăiește în Luxemburg din 1991. Predă româna la Curtea Europeană de Justiție, teoria și practica editării la Universitatea din București, teatru și literatură comparată la Universitățile din Metz și Luxemburg. Dirijează colecția „Afinități“ a Editurii Phi din Luxemburg. Redactor-șef al suplimentului literar *Livres-Bücher Tageblatt*. Volume în română: *Pragmatica personajului* (1992, Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor), *Fals tratat de disperare* (1995), *Femei în fața oglinzii* (1998), *În căutarea centrului pierdut* (2010, Premiul *Observator cultural*), *Un țărnam prea îndepărtat* (2013). Volume în franceză: *Un miroir aux alouettes* (1999), *Laissez-passer: Topographie littéraire d'une Europe des frontières* (2004), *Il n'y a pas de dîner gratuit* (2011, Lëtzebuurger Bicherpräis, trad. rom. 2012), *Prendre le large* (2014).

Andreea Răsuceanu a absolvit Facultatea de Litere a Universității din București. În anul 2009 a devenit doctor în filologie cu lucrarea *Mahalaua Mântulesei, drumul către modernitate*. Prima ei carte, *Cele două Mântulese* (2009), a fost nominalizată la premiile *României literare*, ale Uniunii Scriitorilor din România și la Marile Premii Prometheus. În 2013 a publicat *Bucureștiul lui Mircea Eliade: Elemente de geografie literară* (Humanitas), nominalizată la premiile Uniunii Scriitorilor din România și la premiile revistei *Observator cultural*. A primit premiul Tânăru critic al anului 2013, în cadrul Galei tinerilor scriitori. În 2016 a publicat *Bucureștiul literar: Șase lecturi posibile ale orașului* (Humanitas). În 2018 a publicat romanul *O formă de viață necunoscută* (Humanitas), nominalizat la cele mai importante premii literare din România; Premiul Scriitorul lunii ianuarie, decernat de Uniunea Scriitorilor din România, Premiul pentru proză al revistei *Ateneu*, selecționat la Festivalul Primului Roman de la Chambéry (Franța). Din vara lui 2017 coordonează colecția de literatură română contemporană a Editurii Humanitas.

Corina Ciocârlie Andreea Răuceanu

DICȚIONAR DE LOCURI LITERARE BUCUREȘTENE

Cu hărți originale
de Rareș Ionașcu

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

În volum sunt reproduse cărți poștale vechi din colecția personală a autoarelor; fotografiile de la paginile 142 și 249, realizate de Corvin Stasek și Florentin Oiță, au fost obținute prin amabilitatea UAR. Hărțile au fost concepute de Corina Ciocârlie.

Redactori: Iuliana Glăvan, S. Skultéty

Coperta: Angela Rotaru

Ilustrația copertei: Rareș Ionașcu

Tehnoredactor: Manuela Măxineanu

DTP: Emilia Ionașcu, Dan Dulgheru

Tipărit la Master Print Super Offset

© HUMANITAS, 2019

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Ciocârlie, Corina

Dicționar de locuri literare bucureștene / Corina Ciocârlie, Andreea Răsuceanu;

cu hărți de Rareș Ionașcu. – București: Humanitas, 2019

ISBN 978-973-50-6601-7

I. Răsuceanu, Andreea

II. Ionașcu, Rareș

91

821.135.1.09

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 021/311 23 30

PREFAȚĂ

Calea Victoriei, Pe strada Mântuleasa, Craii de Curtea-Veche, Parcul Ioanid, Cișmigiu & Comp., Hanul lui Manuc, Șoseaua Virtuții, Calea Văcărești, Casa din Strada Sirenelor, Hotel Universal, Gara de Est, Povestiri de pe Calea Moșilor... Prin definiție, un *Dicționar al locurilor literare bucureștene* nu poate fi decât subiectiv și neconvențional, de vreme ce explorează toposuri și legende urbane privite cu ochii, bătute cu pasul și întipărite în memoria personajelor. Din două mii de locuri inventariate inițial, le-am selectat pe cele cu adevărat relevante pentru geografia reală și/sau literară a orașului, cele în care personaje din opere diferite se întâlnesc, peste timp. Străzi, alei, șosele, bulevarde se bifurcă și își răspund, dând naștere unei serii de povești interconectate: din Amzei în Romană, de la Ateneu până-n Herăstrău, din Cotroceni până-n Dudești, traiectoriile personajelor desenează o hartă virtuală a Bucureștiului, cu ajutorul căreia cititorul se poate orienta în preumblările sale urbane și românești. Dincolo de nomenclatorul străzilor, sunt repertoriate monumente, gări, intersecții, parcuri, piețe, cafenele, cârciumi, hoteluri, cinematografe, ba chiar tarabe de anticari ori chioșcuri de ziare – fiecare dintre ele reprezentând un reper, un *nod* în rețeaua simbolică a orașului (cea mai bună definiție o dă aici Bedros Horasangian: „Un chioșc într-un parc pe timp de ploaie. Plouă. Un topos. Un univers întreg ca și un vapor, avion, tren, oraș, țară, ființă, viață“, *Închiderea ediției*).

Ideea dicționarului de față a pornit de la observația că spațiul joacă în literatură un rol crucial, majoritatea operelor conținând o „hartă“ pentru uzul personajelor, ale cărei coordonate se pot sau nu plia pe o geografie obiectivă. Ne-am propus ca, repertoriind locurile importante din Bucureștiul literaturii, să surprindem acel *esprit du lieu* care le definește natura, precum și *atmosfera* pe care ele o degajă, în diverse epoci și contexte.

Bucureștiul văzut prin prisma literaturii are inevitabil o componentă reală/istorică/documentară și o componentă fictivă/sacră/ 5

mitologică, pe care articolele de dicționar le pun față în față: există case inventate, plasate pe străzi reale (bunăoară, casa Rimilor pe strada Romulus ori a doamnei T. în parcul Filipescu), există străzi inventate, plasate în cartiere existente (strada Marcu Aoleriu din *O noapte furtunoasă*, situată în cartierul Uranus), după cum există și viziuni perfect conturate ale unui București imaginar (proiectul urbanistic al arhitectului Ioanide). Pe cerul senin al ficțiunii, Strada Pacienții inventată de I.L. Caragiale formează, împreună cu Strada Preoteselor închipuită de Mircea Eliade și Strada Tritonilor trasată de G. Călinescu, o constelație la fel de luminoasă ca Orionul ori Andromeda.

Reale ori fictive, anumite locuri își păstrează identitatea, iar altele și-o schimbă, camuflându-se sau dispărând pur și simplu de pe hartă. Sunt situații când personajele modifică natura unui spațiu și invers, momente când spiritul unui loc intervine în curgerea acțiunii, influențând-o. Oricum, există întotdeauna o legătură subtilă, un consens secret între personaj și locul pe care el îl ocupă ori îl traversează. Spațiul oferă adesea un indiciu social, de statut economic, financiar ori profesional, subliniind totodată o anumită dimensiune sufletească, emoțională a personajului; spațiul poate juca un rol premonitoriu sau, dimpotrivă, poate declanșa un proces de rememorare. Sunt locuri „îndrăgostite“, predilecte pentru așteptări dezesperate, întâlniri înflăcărâte sau dorințe neîmplinite; sunt locuri „rele“, nefaste, care conotează negativ orice acțiune sau prevestesc un viitor întunecat; locuri vii, situate în „inima“ orașului, căutate de mondeni; locuri părăsite, uitate, ocolite de toți; locuri pitorești și rău famate, populate de „bandiți“ literari; locuri ale evaziunii, unde flaneuri iremediabili se lasă pradă reveriei etc.

Ordinea dicționarului fiind, firește, alfabetică, traseul pornește de pe Academiei și se sfârșește – ca o mică odisee dâmbovițeană – chiar la doi pași, în dreptul bisericii Zlătari. Logicii lexicografice i s-ar fi putut substitui una tematică, de vreme ce în paginile literaturii descoperim Bucureștiul diurn și Bucureștiul nocturn, Bucureștiul estival și cel hibernal, Bucureștiul orizontal/vertical, Bucureștiul construit/deconstruit (de cutremure, bombardamente, incendii, demolări), Bucureștiul inventariat – după modelul *Moșii (Tablă de materii)*, cartografiat ori machetat, Bucureștiul văzut de sus și cel subteran, Bucureștiul privit cu ochii copilului sau cu ochii adultului etc. În locurile cu cel mai mare potențial românesc (Cișmigiul, Calea Victoriei, Șoseaua, bulevardul Brătianu), se suprapun cel puțin patru straturi temporale – un București de secol XIX, unul interbelic, unul al „epocii de aur“ și unul contemporan. Așa stând lucrurile, dicționarul e dublat de un atlas, pe

care se vede unde se intersectează traiectoriile personajelor, cum sunt distribuite adresele reale sau fictive, care sunt cartierele cele mai populate, străzile cele mai frecventate, restaurantele cele mai prizate într-o epocă sau alta. Cu puțină imaginație, i-am putea zări pe Pașadia, bietul Ioanide și Ștefan Gheorghidiu așezați la aceeași masă la Capșa, în vreme ce doamna T. și Elena Drăgănescu schimbă impresii într-un separeu la Athénée Palace, iar Dania, Aneta Pascu și Emilia Răchitaru ies braț la braț de la un film programat la Capitol...

NOTĂ

Hărțile nu sunt toate la aceeași scară și nu reproduc milimetric topografia actuală a cartierelor Bucureștiului, care și-au modificat contururile, în repetate rânduri, de-a lungul timpului. Traseul străzilor, numele locurilor, aspectul clădirilor – privite cu lupa ori doar schițate – sunt adesea cele din trecutul apropiat sau îndepărtat, când rolul jucat de ele pe scena literaturii a fost mai important decât în prezent. A rezultat un soi de palimpsest în care, pe alocuri, se mai zăresc parcul Filipescu, șoseaua Bonaparte ori Bariera Vergului, Palatul Artelor încă tronează în parcul Carol, iar sala Dalles și-a păstrat fațada din anii '30, în vreme ce Calea Plevnei a acoperit deja Podul de Pământ, Pasajului Român i s-a pierdut urma, iar locul terasei Oteteleșanu a fost luat de Palatul Telefoanelor. Unele trasee – indicate cu săgeți – pot fi parcurse pe jos ori cu bicicleta, altele doar în gând, dat fiind că multe străzi, clădiri, monumente, au fost între timp demolate sau n-au existat niciodată decât în imaginația autorilor. Locurile fictive sunt desenate în creion, iar cele reale în tuș; numele personajelor care frecventează cu precădere anumite locuri sunt scrise de mână, iar numele străzilor, piețelor, bulevardelor etc. cu majuscule; universul familiar unui anumit autor e delimitat în acuarelă (ex. Mircea Eliade și triumphiul Mântuleasa–Pache–Popa Soare; Camil Petrescu și zona Dorobanți–Șosea etc.).

ACADEMIEI (Strada)

Amintind de existența vechii Școli de la Sfântul Sava (situată pe locul de astăzi al statuiilor de la Universitate), Strada Academiei e una dintre cele mai sinuoase din istoria Bucureștiului, dar și din literatura română. Situată în chiar miezul orașului, își schimbă deseori fața, iar literatura e cea mai potrivită oglindă a acestei metamorfoze. Constantin Bacalbașa, în Bucureștii de altădată, consemnează în câteva rânduri cum era strada pe la 1870: „Strada Academiei nu mai e de recunoscut. Aproape totul e nou“. Pe ea sau prin preajmă sunt locuri care au intrat definitiv în memoria bucureșteanului: grădina Rașca, biserica Sfântul Nicolae Dintr-o Zi, grădina Stavri.

Ion Ghica descrie, în *Bârzoș*, impresionanta curte a lui Costache Cornescu precum urmează: „pornești din colțul casei Blaremburg, unde este Ministerul Afacerilor Străine, și mergi pe Strada Academiei până în dreptul bisericii Sfântul Nicolae Dintr-o Zi, și apoi de acolo o iei în sus pe Strada Ienii până în poartă la Mazar-Pașa și închei pătratul cu două linii paralele, una Stradei Academiei, și cealaltă Stradei Ienii“. În această curte se afla, după o ciudată modă a vremii care îi făcea pe boieri să crească tot felul de păsări și animale sălbatice, un urs care, bătut mereu cu biciul de vizitiul Timofei, se răzbună pentru cruzimile îndurate, ademenindu-l și sfâșiindu-l pe nefericit. Tot cu ajutorul *Scrisorilor către Vasile Alecsandri*, ne putem face o idee despre topografia de atunci a zonei, în întreg pitorescul ei: naratorul povestește că, ieșind de la școală, de la Sfântul Sava, apuca pe ulicioara care „se sfârșea în unghiul bulevardului și a Stradei Academiei, unde era de o parte, la dreapta, casa Dobrotineanului și la stânga casa Spahiului“. Un adevărat nomenclator al micilor întreprinzători îl regăsim aici, cu mărfurile lor tentante pentru trecători, căci, ni se spune, la poarta școlii „se așezau pe vine în șir, unul lângă altul, merari, simigii și bragagii cu tablalele și panerele lor“.

La I.L. Caragiale, în *C.A. Rosetti*, regăsim strada și celebra grădină Rașca (unde nu lua masa orișicine, amintește Constantin Bacalbașa), cadru al unei scene memorabile: „Era pe vremea lui Cuza. Rosetti publicase în *Românul* un articol fulminant. Se aștepta să fie

arestat și *Românul* suprimat. Ședea cu locuința pe Strada Academiei, peste drum de Rașca, birt și cafenea la modă pe atunci. Rașca, ceh de origine și fanatic republican, profesa ideile cele mai înaintate și, firește, se închina lui Rosetti. Directorul *Românului* află de dimineață că înainte de amiază are să fie călcat de procuror... Era prin Iunie. Până să vie să-l aresteze trece peste drum la Rașca să ia o ceașcă de supă și un pahar de vin, și lasă acasă vorbă unde să-l găsească oricine. Rașca îl întâmpină cu cel mai profund respect și-l servește în grabă. Pe când conversează amândoi, se întunecă deodată și se pornește afară o vijelie îngrozitoare de vară; se aud geamuri spărgându-se și țipetele celor apucați pe drum. Rosetti soarbe încet din supă, spunând amicului său care șade în picioare că Europa în veacul viitor va fi ori căzăcească, ori republicană. Afară furtuna crește mereu“.

Cum se află chiar în inima orașului, Strada Academiei e deseori parte din traseele obișnuite ale personajelor literare, fie că e vorba de unele de loisir sau nu. Aici se întâlnesc, în *Răscoala* lui Liviu Rebreanu, Titu Herdelea și Grigore Iuga (vezi ENACHE); în *Jar*, starea de efuziune inexplicabilă pe care o trăiește Liana datorită poveștii de dragoste cu Dandu sfârșește prin a contamina spațiul și a-i modifica semnificativ contururile, învăluind strada în aburul miraculos al reveriei: „Liana nu se întreba unde merge, nici nu-i trecea prin minte asemenea întrebare, parc-ar fi avut certitudinea că vor ajunge unde trebuie și când trebuie. Observa că în Piața Palatului traversează spre Strada Academiei, dar numai ca în vis, uitând imediat și fără să recunoască aievea locurile“. Când Fred Vasilescu trece, în automobilul său de lux, spre aerodrom, îl întâlnește aici pe Ladima, pe care îl invită să i se alăture într-o plimbare. Tot pe Academiei se plimbă și Ion Ozun, într-un octombrie bucureștean al deznădejzii și mizeriei existențiale, în romanul lui Cezar Petrescu, *Calea Victoriei*. În *Risipitorii* lui Marin Preda, Vale se plimbă cu o fată pe Calea Victoriei, intră la magazinul Muzica, cotesc pe Edgar Quinet, pe lângă Consignația, ajung pe Academiei, pentru a se întoarce de aici iar în Cale. Tot pe Academiei, un personaj din *Acord final* al lui Eugen Lovinescu „se lovi aproape piept în piept de Vereș, șeful de cabinet al lui Lică“, iar într-o memorabilă scenă din *Mite*, Eminescu și Caragiale se plimbă pe aceeași stradă, discutând: „Cotiră pe Strada Academiei, în timp ce Caragiale bombănea, ca pentru dânsul: – Arta e cevașilea, mă... e lucru subțire, mă, mătasă, mă... ceasornicărie de precizie, mă... unge-mă și freacă-mă! Unge-mă și freacă-mă!“ (A.R.)

ADAM (magazinul)

Deschis la începutul anilor 1960 la parterul unui bloc construit pe strada Câmpineanu odată cu Sala Palatului, magazinul Adam se adresa exclusiv clientelei masculine – contrapondere la magazinul Eva de pe bulevardul Magheru. Mai bine aprovizionate cu mărfuri de calitate decât restul magazinelor din București, și unul, și celălalt au devenit repere ale eleganței vestimentare în anii '70-'80.

În romanul Gabrielei Adameșteanu *Fontana di Trevi*, Letiția Branea, întoarsă în țară după trei decenii de pribegie, traversează centrul unui București greu de recunoscut: „A trebuit s-o iau pe lângă fostul Adam, magazinul bărbaților eleganți din comunism, pe lângă Sala Palatului, tot mai coșcovită, și pe lângă Palatul Regal, refăcut după ce i s-a dat foc la *mascarada revoluției*, până să găsesc un taxi la Athénée Palace“. Scena poate fi citită ca replică în oglindă a celei din *Provizorat*, în care soțul Letiției, Petru Arcan, căuta să-și epateze prietenii, informându-i că la nou-deschisul magazin pentru bărbați Adam s-ar fi adus pulovere de lână englezească. Reacția n-a fost, ce-i drept, pe măsura așteptărilor: „O nouă năvală de răsete îl scutește pe moment să mai caute alte argumente teoriei optimiste despre felul în care comunismul se transformă, pe neobservate, în capitalism“.

Efectul devastator al bășcăliei dâmbovițene asupra cochetăriei *so british* nu mai trebuie demonstrat. Într-un text din *Familia Popescu* intitulat „dorință“, Cristian Popescu pretinde că tot ce și-ar dori de la viață ar fi să-și câștige anticipat o porție de nemurire, fie ea și dependentă de comerțul socialist: „când s-or strica manechinele astea de-acum, din vitrine, să le facă pe-alea noi după chipul meu, să-mi semene. Să se mândrească și copiii mei când or trece prin față pe la «Adam»“. (C.C.)

ALBĂ (Biserica)

Având hramurile Sfântul Ierarh Nicolae, Sfântul Mucenic Haralambie și Sfântul Proroc Ilie Tesviteanul, Biserica Albă exista (după cum se poate vedea pe o piatră din altarul său) încă din anul 1715. A fost ctitorită de preotul Neagu Dârvaș și de jupănesele Vișa și Rada. A purtat numele de Biserica Vișichii și Biserica Mahalalei Popii Dârvaș. În anul 1827 a fost reclădită de marele-clucer Nicolae Trăsnea. A fost renovată în 1873 după planurile arhitectului J. Sperl și pictată de Gheorghe Tattarescu. Lângă ea se afla una dintre cișmelele cu apă bună ale Bucureștiului.

Probabil prima imagine a Bisericii Albe din literatura română o găsim la Nicolae Filimon, în *Ciocoi vechi și noi*, unde servește drept reper în localizarea teatrului înființat de domnița Ralu: „În mahalaua ||

numită în vechime Popa Dârvaș, iar acum Biserica Albă după Podul Mogoșoaiei, față-n față cu casele cele mari ale Deșliului se afla pe timpul lui Caragea o piață, în mijlocul căreia clădise doamna Ralu o sală de club, care mai în urmă se prefăcu în teatru“. Fragmentul atestă poziția privilegiată a bisericii, într-una dintre cele mai vechi zone ale orașului.

Lăcașul de rugăciune preferat al lui Madeleine din *Ciuleandra* lui Rebreanu, Biserica Albă este și locul unde trupul acesteia este dus pentru slujba de înmormântare, în timp ce în *Calvarul*, într-un București aflat sub ocupație, biserica e scena unei umilințe cum nu vor fi fost puține nici în realitatea istorică: „Un automobil sosește din jos în goana mare cu un uruit ascuțit, care te pătrunde până-n măduva oaselor. Pe la Biserica Albă oprește, și un ofițer întrebă pe un trecător, care salutase umilit, unde e Palatul Regal. Automobilul întoarce brusc. Omul rămâne cu pălăria în mână, ploconit, parcă ar cere pomană. Era un funcționar cunoscut“.

În *Enigma Otiliei*, lângă Biserica Albă se află casa lui Leonida Pascalopol. Ca să ajungă aici, Felix și Otilia străbat în trăsura trimisă de Pascalopol Calea Victoriei din capătul ei dinspre Dâmbovița „până în apropiere de Biserica Albă“. Casa „fumurie“, cu două caturi, e – căci G. Călinescu mânuiește ca nici un alt scriitor român tehnica portretelor balzaciene – aidoma proprietarului ei: enigmatică, elegantă și rafinată. Interiorul eclectic, dar alcătuit din piese alese cu gust, are un aer oriental și reunește chilimuri de calitate, vechi arme otomane, dulapuri cu intarsii prețioase, care adăpostesc o bibliotecă bogată, mici peisaje care înfățișează Bosforul. Mic paradis al intimității și al unei voluptăți reținute, casa lui Pascalopol, deși „azi ștearsă față de noua arhitectură a capitalei, înfățișa atunci ultimul confort“. În *Scrinul negru*, Biserica Albă re apare, de data aceasta pentru a localiza pe harta bucureșteană apartamentul lui Caty Zănoagă.

În *Patul lui Procust*, undeva mai sus de Biserica Albă, Ladima, angajat în urmărirea lui Nae Gheorghidiu de la care speră că îi va gira o poliță, îl vede pe acesta oprindu-se de vorbă cu o doamnă (în cele din urmă, ajunși în fața porții industriașului, după un veritabil joc de-a șoarecele și pisica, prin care Gheorghidiu tergiversează momentul în care își va da în fine acordul, Ladima obține ce dorește). În romanul lui Ion Marin Sadoveanu *Sfârșit de veac în București*, pe una dintre „străzile liniștite din jurul Bisericii Albe“ se află casa moștenită de Gună Licureanu de la părinții săi. Rămășiță a unei averi tocate metodic, casa se află într-o zonă privilegiată a Bucureștiului și are „o curte largă“, unde, cu ajutorul prietenului Bubi, se dau ospete somp-

tuoase „la lumina felinarelor colorate“ sau „sub lămpi înalte, cu abajururi de mătase“: „Bubi avea ochi lacomi și-i plăcea să cumpere. Pentru mesele pe care le dădeau în casa lui Gună Licureanu, de lângă Biserica Albă, tânărul baron trecea cu birja prin piață și pe la băcăni și venea încărcat cu de toate“.

Situată într-un cartier locuit de protipendada de altădată, Biserica Albă apare în *Dimineața pierdută* a Gabrielei Adameșteanu în evocarea unei înmormântări, cea a soției generalului Pantazi. În biserica plină de lume fină – „n-a mișcat nimeni: să umble prin biserică, să pupe icoanele, să holbeze ochii la lume?!... Nuu, nici vorbă de așa ceva!“ –, preoții și arhimandritul „țin slujba lungă, ca la voievozi“. (A.R.)

ALCALAY (librăria)

Vânzător ambulant de cărți, broșuri și reviste vechi, Leon Alcalay își deschidea în 1864, la colțul Podului Mogoșoaiei și al bulevardului Elisabeta, o mică prăvălie, în locul căreia aveau să apară, în 1883, o librărie și un magazin cu articole de papetărie, situate la parterul hotelului Herdan, viitorul Grand Hôtel du Boulevard (vezi BOULEVARD). Două edituri, purtând denumirile Librăria Leon Alcalay și Librăria Universală Alcalay, au funcționat în perioada 1897–1937. Aici a fost tipărită, începând cu 1899, colecția „Biblioteca pentru toți“.

Printre alte „minunății“ – partituri, instrumente muzicale, cărți de drept și medicină publicate în Franța ori Germania –, la librăria de la parterul hotelului Boulevard se puteau achiziționa, dacă e să ne luăm după descrierea casei Rosmarin din *Jarul* lui Liviu Rebreanu, și opere de artă – propuse, după modelul titlurilor din „Biblioteca pentru toți“, la un preț mai mult decât rezonabil: „Deasupra sufrageriei de toate zilele se afla salonul, alături de sufrageria cea bună cu masă lungă de stejar pentru douăsprezece persoane, scaune de piele cu speteaza înaltă, bufet și servanță moderne, joase și, pe pereți, câteva naturi moarte, pânze originale, cumpărate de la Alcalay mai ieftin decât reproducerile“.

Amatorii de frumos au știut întotdeauna să îmbine, pentru a bucura ochiul clientului, utilul cu plăcutul, exoticul cu eroticul. Dat fiind că „provincialul este un om foarte pudic“, mai ales când vine în capitală cu nevasta și soacra, Henri Stahl îi recomandă insistent – în *Bucureștii ce se duc* – să nu se oprească la ferestrele librăriei Alcalay, pentru că „două dintre vitrinele magazinului onorabilului ex-anticar se alcătuiesc exclusiv din cărți franțuzești, cu titluri și ilustrațiuni cam prea sugestive“ (repertoriate de el în vitrina lunii iulie 1909): *La Virginité, L'Avortement, L'Hermaphroditisme, Le Moine incestueux, Le Capucin enflammé* etc.

O asemenea avalanșă de publicații licențioase, puse chiar sub nasul trecătorilor, ar putea explica forfota permanentă din preajma librăriei și excitația generală. Bunăoară, în *Calea Victoriei* de Cezar Petrescu, două surori se opresc să cumpere castane la colțul bulevardului Elisabeta, spre amuzamentul unui domn cu ochelari care le abordează nonșalant, râzând pe sub mustață, în vreme ce protagonistul romanului, aspirant la favorurile muzelor, se mulțumește să observe scena rezeamat de vitrina librăriei Alcalay. Înfrigurat și înfometat, Ioan Ozun dă târcoale intersecției, precum Georges Duroy în faimoasa scenă inaugurală din *Bel-Ami* de Maupassant. „Coapte castanele! Faine castanele!“, îl îmbie puiul de țigan, bătând frenetic cu cleștele în tigiua fierbinte. Conștient că ora lui de glorie încă n-a sosit, Ozun părăsește, nu fără regret, „acest loc al suplicului“ și o pornește în sus pe Calea Victoriei, pășind apăsător, ca „să-și dezmoștească vârful degetelor în pantofii pîrpirii“.

Și mai ațâțați de aerul erotizat din raza hotelului Boulevard parcerșetorii și nebunii alcătuiind „fauna Cetății“, descrisă de Hortensia Papadat-Bengescu în *Fecioarele despletite*: la colțul Fântâniei Sărindar cu Calea Victoriei, trecătorii pot zări mereu același „lup prin tranșee, hămesit dar neistovit, venit de spaima pustului spre miezul orașului la zgomot și la lumină, strângând dinții neputincioși, dar mâncând cu ochii prada frumoasă, proaspătă“. La câțiva pași, un alt excentric, cu redingotă lungă și o mapă de piele veche în mână, „umbla liniștit cu pași egali, după femei, pe același parcurs între Alcalay și Socec, rostind un fel de rugăciune, care la sfârșit implora în termeni ecleziaști *miluirea dragostei*“.

Pânza de păianjen a Cellei Serghi degajă aceeași senzație de mișcare browniană, dictată doar de logica instinctelor primare. La colțul Căii Victoriei cu bulevardul Elisabeta, pictorul Petre Barbu apucă brațul Ilincăi Dima, ajutând-o să se strecoare printre vehicule, până în dreptul librăriei Alcalay, unde circulația e mare, chiar pe vreme rea: „De partea cealaltă, mai ales, pe Calea Victoriei, pe trotuarul care-i peste drum de Cercul Militar, oamenii parcă nu aveau fiecare un itinerar propriu, ci se mișcau cu toții deodată câte puțin“.

Haosul provocat de potențialul erotic al intersecției își atinge apogeul în scena homerică din *Orbitorul* lui Mircea Cărtărescu, când defilarea carelor alegorice prin centrul capitalei provoacă – tot din pricina afișării nechibzuite a unor imagini fără perdea – un teribil incident chiar în dreptul hotelului Boulevard. Trecătorii sunt realmente isterizați de atelajul monumental înfățișând rectificarea Dâmboviței și noua ei matcă: în jurul unei plute pe care zace un bătrân cu barba-n noduri – întruchiparea mitologică a râului – înoată, „cu țâțele

dezvelite, și cu picioarele înfășurate-n pânză verde, sirene și naiade, în care nu puțini recunosc trupele durdulii, mult iubite, ale Leonorei și Acriviței, al lui Fifi și-al Marghioalei, cocotele de lux, cu tariful pe ușă, de la otelul Victoria, din dosul bisericii Sf. Pantelimon!“ Un asemenea atentat la bunele moravuri neputând fi trecut cu vederea, sute de opintiri conjugate sfârșesc prin a răsturna carul dezmățului, în zgomot de osii frânte și roți sfărâmate. Cât ai zice pește, Dâmbovița de mucava se preschimbă într-un val distrugător, ducând cu el, ca-ntr-o veselă apocalipsă, „naiade și flori, bucăți de pod și de falsă tencuială“, revărsate toate peste magazinul de covoare Haas și prăvăliile din dreptul librăriei Alcalay. (C.C.)

ALCAZAR (cabaretul & grădina)

Celebrul cabaret Alcazar funcționa în timpul sezonului rece la subsolul Palatului Bursei din Strada Doamnei, iar vara, sub denumirea Alcazar d'Été, se deplasa la Șosea. Aici a cântat în anii 1920 violonistul Grigoraș Dinicu, ultimul lăutar al Bucureștiului boem, și tot aici a evoluat – în vara lui 1928, grație „impresarului“ ei Constantin Tănase – dansatoarea americană Josephine Baker, despre care se spune că între două reprezentații se plimba pe Calea Victoriei într-o șaretă trasă de un struț.

La Alcazar se producea și Zaza, mama lui Maxențiu din ciclul Hallipilor, o bine-cunoscută cântăreață franceză de *variété*, plătită scump de antreprenori, mai mult pentru trupul ei voluptuos decât pentru talentul și vocea subțiratică. Zadarnic defilau pe scena cabaretului zeci de femei aproape goale – când apărea Zaza, în rochia ei perlată cu decolteu adânc, lăsând sânii afară, „publicul avea un singur ochi concentrat acolo, ochiul lacom al rușinii, și nimeni nu știa cupletul cântat, nici nu băga de seamă că Zaza nu e frumoasă și că are piciorul chiar urât. Sânului îi datora Zaza în subsolul Alcazarului porecla de prințesă și pasiunea durabilă a bătrânului prinț, pasiune ce sfârșise aproape legitim, cu pactul paternității și al unui testament“ (*Concert din muzică de Bach*).

La o aruncătură de băț de cabaretul Alcazar, pe strada Câmpineanu, se afla grădina cu același nume – Alcazar sau Guenter –, prezentă în reveriile căpitanului Badislav din *Orbitor*: „Când cele două dame l-au întâlnit plimbându-se îngândurat prin fața grădinii Alcazar, în dosul Pasagiului român, căpitanul tocmai se-ntorcea de la defileul dat în cinstea Majestaților Sale în fața statuii lui Mihai Bravu și numai chef de comédii n-avea“. Acestea fiind zise, când i se făcea totuși poftă de o halbă-două și de niște patricieni, Badislav „prefera locantele și grădinile